

Aan de slag met natuurinclusieve

Natuurinclusieve landbouw heeft zich in rap tempo ontwikkeld tot een nieuw modewoord. Maar wat is het eigenlijk? Om de goede bedoelingen tot echte verbeteringen voor natuur en landschap te laten leiden, is het van belang het begrip helder in te kaderen, een wervend puntensysteem uit te werken en vooral snel aan de slag te gaan.

— Alex Datema en Evelien Verbij
(BoerenNatuur.nl), Aad van Paassen
(LandschappenNL)

> Het ministerie van Economische zaken introduceerde het begrip natuurinclusieve landbouw in "Natuurlijk verder", de Rijksnatuurvisie uit 2014. Aanvankelijk bleef het wat stil, maar vrij snel daarna kwamen de publicaties, ideeën en initiatieven los. Alterra publiceerde rapporten, in Friesland startte een *Living Lab*, er werd een *Green Deal* Natuurinclusief Grondgebruik Herenboeren gesloten en er verscheen een manifest onderte-

kend door een groot aantal partijen die willen dat in 2030 8.000 bedrijven natuurinclusief werken. Een groeiend aantal provincies, gebiedscollectieven en terreinbeheerders wil concreet aan de slag. Maar tot dusverre geeft ieder zijn eigen uitleg aan het begrip en dat is niet handig: willen boeren, beleid en ketenpartijen er iets mee kunnen, dan is een heldere richting nodig.

Vier sporen

Volgens ons richt natuurinclusieve landbouw zich primair op biodiversiteit en landschap. Daarbij onderscheiden we vier sporen:

- Zorgvuldig benutten en versterken van functionele biodiversiteit, zoals bodemleven, natuurlijke plaagbestrijders en bestuivers.
- Zorgvuldig beheer en bevordering van de aanwezigheid en het voortplantingssucces van wilde planten en dieren op het bedrijf, zoals boerenlandvogels en akker- en graslandkruiden.
- Behoud en versterking van landschaps- en cultuurhistorische componenten, mede als dragers en verbindingselementen van de twee hiervoor genoemde typen biodiversiteit.
- Beperken van negatieve effecten op natuurwaarden in de omgeving. Anders dan bij duurzame landbouw gaat het hier niet om

een breed spectrum aan emissiebeperkingen, maar om gerichte maatregelen om de kwaliteit van natuur in de nabijheid te waarborgen of versterken. Denk aan het realiseren van vernatting of het beperken van ammoniakuitstoot ten behoeve van een aanpalend natuurgebied. Bij deze vier sporen horen lange lijsten met maatregelen die bedrijven kunnen nemen. Het kader op pagina 21 in dit artikel geeft een beeld van wat een melkveebedrijf kan doen.

Natuurinclusief als bedrijfsconcept

Met een regionaal uitgewerkt maatregelenmenu zijn we er nog niet. Wij hebben een systeembenadering op bedrijfsniveau voor ogen waarbij de ondernemer zijn bedrijfsbeslissingen 'natuurinclusief' afweegt. Daarvoor is het nodig dat alle bedrijven kunnen meedoen, ook degene die nu niet aan agrarisch natuurbeheer doen. Vervolgens moet worden gewaarborgd dat de maatregelen leiden tot concrete natuur- en landschapswinst. Wij hebben daarbij een puntensysteem voor ogen. De maatregelen worden eerst in groepen geordend, bijvoorbeeld langs de vier sporen die we eerder noemden, of naar thema: biodiversiteit, landschap, bodem, water etc. Vervolgens krijgt elke maatregel een score op basis van de verwachte winst voor natuur. Om zich 'natuurinclusief' te

kunnen noemen, moet een bedrijf een minimum aantal punten halen. Die drempel moet in overleg tussen landbouw en maatschappelijke organisaties worden vastgesteld.

Voordeel van een puntensysteem is dat elk bedrijf zijn eigen 'groene profiel' kan kiezen om aan het vereiste puntentotaal te komen. Bovendien kan de lat elke paar jaar wat hoger komen te liggen ('prestatieladder'). Ook kan inhoudelijk worden gestuurd: willen we niet dat een bedrijf alle punten verdient met bodemmaatregelen, dan kunnen ook per thema punten worden vereist. Sturing is ook nodig in de keuze en de situering van de maatregelen, en wel op basis van regionale doelen, prioriteiten en kansen 'in het veld'. De bestaande collectieven kunnen bij de regionale uitwerking, samen met andere gebiedspartijen, een belangrijke rol spelen. Een integraal puntensysteem moet nog worden ontwikkeld, maar daarbij kan gebruik worden gemaakt van bestaande voorbeelden.

Verdienmodel

Een ander belangrijk element van natuurinclusiviteit als bedrijfsconcept is het verdienmodel: waarom zouden bedrijven hiermee aan de slag gaan? Behalve niet-materiële factoren zoals imago en maatschappelijk verantwoord ondernemen zien wij vier prikkels. Ter eerste is een

verrichten aan een landelijk afgestemd puntenstelsel. Ook bijna alle provincies zijn inmiddels geïnteresseerd. Zij kunnen bijvoorbeeld pilots financieren, zoals Friesland dat al doet. Zulke pilots zijn belangrijk om te weten te komen hoe natuurinclusiviteit op bedrijfsniveau het best kan worden bevorderd en hoe de prestaties per bedrijf en gebied het best kunnen worden gemeten en beloond. Natuurinclusieve landbouw kan nog sneller gemeengoed worden als ook ketenpartijen biodiversiteit en landschap tot verplicht onderdeel van hun duurzaamheidsprotocollen maken. LandschappenNL en BoerenNatuur.nl kunnen bijdragen aan een operationele definitie, kunnen motivatie en kennis leveren voor bedrijven die aan de slag gaan en kunnen adviseren over een sterkere inbedding in het landbouwbeleid en natuurbeleid. LandschappenNL kan daarnaast met andere groene organisaties 'marktmacht' mobiliseren om de keten sterker in beweging te krijgen. En BoerenNatuur.nl kan door zijn positie dicht op de praktijk, gebiedscollectieven ondersteunen bij het in praktijk brengen van maatregelen. Door overzichtelijke stappen te zetten met een groeiende groep bedrijven, wordt de natuurinclusieve landbouw van vandaag vanzelf de gangbare landbouw van morgen.<

adatema@boeren Natuur.nl

usieve landbouw

aantal maatregelen (ook) direct bedrijfsbelang, zij het soms op de langere termijn. Zo kunnen bodemverbetering en inzet van functionele biodiversiteit leiden tot verminderd bestrijdingsmiddelengebruik. Ten tweede worden natuur en landschap geleidelijk onderdeel van duurzaamheidsprotocollen van ketenpartijen. De systematiek van een keuzemenu met een puntensysteem sluit naadloos aan bij bestaande protocollen zoals Focus Planet van FrieslandCampina. Ten derde: voor een deel van de maatregelen zal ook overheidsfinanciering nodig zijn. Denk aan het Europese landbouwbeleid (GLB) waar in het kader van vergroening een puntensysteem een elegant alternatief is voor het nu vrij beperkte scala aan toegestane vergroeningsmaatregelen. Tot slot kunnen overheden, beleggers en terreinbeherende organisaties het systeem gebruiken als maatstaf bij de toedeling van gronden.

Wie is aan zet?

Het ministerie van EZ richt zich vooral op het bundelen van kennis en op het stimuleren van netwerken. De overheid zou het begrip natuurinclusieve landbouw zoals gezegd ook kunnen inzetten voor het ontvangen van overheidsfinanciering. En er valt nogal wat 'ontwikkelwerk' te

Voorbeeld van een natuurinclusief melkveebedrijf

Welke maatregelen kan een melkveebedrijf nemen om zich natuurinclusief te noemen? We schetsen hier een voorbeeld, louter ter illustratie want het principe is dat ieder bedrijf zijn eigen selectie van maatregelen kan kiezen. Om de functionele biodiversiteit te verbeteren kan het bedrijf het bodemleven stimuleren door het uitrijden van ruige mest of het gebruik van compost. Daarnaast kan het bedrijf bijdragen aan genetische diversiteit, bijvoorbeeld door het houden van zeldzame huisdierrassen. Het bedrijf houdt oud grasland in stand en bij voorkeur al het blijvend grasland. Op het gebied van wilde flora en fauna kan de ondernemer kiezen uit de reeks maatregelen van het agrarisch natuurbeheer: bescherming van nesten en kuikens door bijvoorbeeld uitstel van maaien, creëren van kruidrijk grasland (ook goed voor de diergezondheid) of de aanleg van tijdelijke plas-dras. Daarnaast werkt de ondernemer op bedrijfs- en gebiedsniveau aan goed functionerende ecologische verbindingen: perceelranden, oevers, sloten, heggen en houtwallen worden natuurvriendelijk beheerd, afgestemd op de soorten in de regio. Hiermee draagt het bedrijf bij aan een regionaal netwerk van ecologische verbindingen, en ontvangt de ondernemer bonuspunten. Tot slot draagt het bedrijf bij aan de kwaliteit van een aanpalend natuurgebied door plaatselijk te waterpeil te verhogen (hydrologische bufferzone). Let wel: het bedrijf hoeft deze maatregelen niet allemaal tegelijk te nemen, maar maakt een passende keuze en voert het aantal maatregelen elke paar jaar verder op.

Paardenstal 11:45-12:30, 15:00-15:45